

D'entre els morts

ANNA M. GIL

NARRATIVA

Olga Xirinacs, *No jugueu al cementiri*. Premi Sèrie Negra. Planeta. Barcelona, 2002.

La creació dels nostres dies és pensament visual, assegura Arthur C. Danto al seu últim llibre (*La transfiguración del lugar común*, Paidós), una reflexió sobre l'obra d'art contemporània i sobre el paper del crític d'avui, que ha de captar una atmosfera de pensament i saber veure. És complicat. I molts crítics, abans d'intentar comprendre una obra, prefereixen carregar-se-la. Això ha passat amb alguns llibres d'Olga Xirinacs, que han estat poc o mal entesos i són, com la seva darrera entrega, pur pensament visual.

NOVEL·LA DE GÈNERE

No jugueu al cementiri (premi Sèrie Negra, 2002) és una particular novella de gènere, que suggereix significats i percepcions i demana una visió dilatada. A la ciutat portuària que li serveix d'escenari, travessada per túnels inexplorats, limitada per barris agònics i cementiris marins, el temps i les identitats es dilueixen, i la trama, discontinua i fràgil, plena de morts i de trasllats, no sembla tenir sentit ni conseqüència.

CRISTINA CALDERER

Olga Xirinacs, guanyadora del premi Sèrie Negra 2002

Com succeeix a *Pedro Páramo*, Juan Villoro, cada paisatge, cada dada exterior està filtra-

da per la consciència, i en què les coses són percebudes pel lector-espectador amb una angoixa creixent, provocada

per la tensió entre la lentitud de la narració i la violència de la realitat descrita. Sí, perquè la vida del protagonista de *No jugueu al cementiri*, Àngel Blasco, el violoncellista i navegant mort en estranyes circumstàncies; la vida que inútilment intenten reconstruir els companys de tertúlia (l'antiquari, l'armador, el llibreter, el bàrman), sembla -aquí, res no és com es diu- que ha estat tocada pel delicte i la passió, per la fantasia i el misteri. I entre la brutalitat i la imaginació es mou l'altra protagonista de la novel·la, Eli, l'adolescent que deambula amb dos amics entre els espectres de la misèria i la mort i troba un tresor cobejat i ocult. Eli transita, expectant i confiada, per un escenari gòtic, d'atmosfera tenebrosa i obsessiva, però sense gaires efectes especials. Un escenari on es desenvolupa una història intemporal, que gira com la roda de l'etern retorn i és un cant a la innocència i l'oblit (a la manera de Nietzsche, que confiava en la capacitat del nen per articular i comprendre, per superar la tristesa i la melangia produïdes per la meditació sobre el temps i la fi); una història de ressonàncies òrfiques (tot seguint Apollinaire, que va emprar el terme per primer cop en referència al formalisme abstracte).

No jugueu al cementiri, com d'altres obres de Xirinacs, vol ser un cant a la creació que conjuga bellesa i desolació, que busca la puresa a les ribes de la mort i triomfa sobre les tenebres, que, com la pintura de l'avantguardista Delaunay, desborda els límits de l'obra per contaminar de llum, color i moviment el món nou.

NARRATIVA

Castells a l'aire

ORIOL ANDRÉS

Pere Morey,
La metgessa càtara.
Pagès Editors.
Lleida, 2002.

Ningú sap què hauria passat si Felip V no hagués guanyat la Guerra de Successió o si els reis catòlics no s'haguessin casat. La història segueix un curs i intentar descobrir on seriem ara si les coses no haguessin anat així és aixecar castells a l'aire. Tanmateix, això és el que fa Pere Morey (Palma, 1941) a la novel·la *La metgessa càtara*.

Aquesta obra és la tercera part de la trilogia iniciada amb *Al començament fou el foc*. Amb la segona part, *Pedres que suren*, l'autor, que combina la professió d'escriptor amb la d'historiador, va guanyar el Premi Nacional de literatura catalana a la millor obra juvenil l'any 1985.

L'acció de la novel·la transcorre a Occitània a principis del segle XIII, durant la croada contra els càtars. L'autor escriu una crònica de la persecució a través de la vida de Pirena, una jove metgessa càtara, escollida pel destí per salvar el seu poble. Abans d'aconseguir-ho, però, Pirena ens obre les portes al món

L'acció transcorre a Occitània a principis del segle XIII

Consigna: 'Arreta zugaitzairi!'

ASSAIG

Daniel Arasa, *Los españoles en la guerra del Pacífico*. Laia Libros. Barcelona, 2001.

És massa suat començar un article recorrent al tòpic que el món és un mocador, tot i que lligaria bastant amb les intencions d'aquest llibre de Daniel Arasa, historiador i periodista especialitzat a resseguir la pista de catalans i espanyols que van participar, d'una manera o altra, en la Segona Guerra Mundial. Desemmascarats els herois anònims dels bàndols europeus (*Els catalans de Churchill*, *Els espanyols de Churchill*, *Els espanyols de Stalin*, *50 històries catalanes de la Segona Guerra Mundial*, etc.), el professor Arasa, tortosí de naixement, ha seguit la seva tasca en una guerra remota en què, més enllà de quatre descendents d'espa-

ARNAU CÒNSUL

nyols residents a Filipines, un servidor no esperava trobar-hi gran cosa. Però el cas és que hi ha força més material del que podia pensar l'autor mateix: "Encontré más [espanyols] de los que en principio podía prever. La peripecia de muchos, lejos de toda ficción, merecería una película". De moment, el llibre es dedica a ordenar-los, a la vegada que els situa en un marc històric en què el posicionament del general Franco va anar variant així que avançava el conflicte: des d'aplaudir els japonesos per l'atac a Pearl Harbor, creient que farien la pinça a l'imperi soviètic, fins a alinear-se amb els Estats Units després de rebre pressions de Roosevelt.

RESCATATS DE L'ANONIMAT

Però els autèntics protagonistes del llibre són els soldats que l'estudi rescata de l'anonimat, atrapats en l'un i l'altre exèrcit: des d'una xarxa d'espies que opera dins dels EUA i passa

informació als japonesos via Madrid -tot i que Arasa posa bastant en dubte la seva eficiència-, fins a marines d'origen navarrès, tot i que nascuts a Califòrnia. Val a dir que, segons com es miri, Arasa es deixa portar per l'entusiasme i fa passar bou per bèstia grossa, encabint dins la seva peculiar llista *espanyols* que ben just en conserven el cognom. No s'entengui pas com un retret: finalment, el més xocant de l'assaig és l'anècdota, menor, que a Guadalcanal es van usar consignes en euskera, a petició d'un capità, fill de biscaïns, convençut que els japonesos no serien capaços d'entendre'n un borrall. El gruix de la tropa encarregada de les transmissions estava formada per fills d'immigrants i refugiats navarresos que "hablaban un mal castellano, un regular inglés y un buen euskera. Muchos de ellos hacían una mezcla con los tres idiomas que se convirtió en el cu-

artel en forma de expresión normal". Ironies de la guerra, com tantes altres en planteja Arasa quan ens acosta personatges tan curiosos com ara un enginyer aeronàutic de nom Heracleo Alfaro Fournier -descendent dels fabricants de naips-, un destacat militant comunista que acaba sent sergent ianqui a Guam, el propietari de la cervesera San Miguel -primera fortuna de Filipines-, a qui els japonesos van prendre la fàbrica per subministrar cervesa als seus exèrcits, "un producto de muy mala calidad, dadas las dificultades de obtención de materias primas", o bé un jesuïta, llicenciat en medicina, que era a Hiroshima el 6 d'agost del 1945 i va improvisar un hospital als afores de la ciutat. És posant la lupa sobre testimonis com aquests que Arasa aconsegueix el seu objectiu: fer propera una guerra que la majoria coneix gràcies a les produccions de Hollywood, on mai no apareixerà un soldat cridant "Arreta zugaitzairi!".

càtar i a la poesia dels trobadors; a la crueltat de la guerra i a l'absurditat de les santes croades.

Morey descriu totes les escenes amb un gran detallisme, però sovint l'abús de la comparació resulta un impediment per poder realitzar la lectura àgil que la novel·la requereix. El llenguatge i l'estil són senzills, pensats per a totes les edats. Només fragments aïllats de violència, descrits amb precisió i duresa gairebé morbosa fan trontollar aquest estil.

És, en tot cas, una novel·la entretinguda, que té com a virtut la formació històrica que dona al lector. Un bon objectiu que no aconsegueix materialitzar-se en una gran narració. El més curiós, però, és adonar-se que els fets narrats per Pere Morey no ens són del tot estranys en els nostres temps. Potser la història es repeteix. I si és així, es podrà canviar la història?